

Mreža aktivistov v »levjem žrelu«

Sredi avgusta leta 1941 je dr. Vito Kraigher obiskal dr. Slavka Zoreta in mu poveril nalogo, da organizira matični odbor OF za uslužbenke vseh oddelkov Visokega komisariata. V ta namen je bil v drugi polovici istega meseca v stanovanju višjega svetnika gozdarstva ing. Hinka Rejca Pod Hribom v Zgornji Šiški ustanovljen sestanek, ki so se ga poleg gostitelja udeležili še dr. Slavko Zore, dr. Milan Bano, ing. Sonja Oblak-Lapajne in predstavnik okrožnega odbora OF za Ljubljano Zoran Polič. O OF so govorili le na splošno, niso postavljali nikakršnih organizacijskih oblik ker so bili na sestanku tudi ljudje, za katere niso vedeli, ali bodo ostali v OF ali ne. Kasneje se je izkazalo, da je bil to dr. Bano. Zatem so na vseh oddelkih organizirali in povezali že obstoječe odbore OF.

Povezave v organizacijo OF so potekale po različnih »linijah«, predvsem na podlagi prijateljskih in osebnih vezi. Dr. Zore je sklical sestanek na svojem domu v Pleteršnikovi ulici št. 19, ki so se ga udeležili Karel Novina, Ida Lukežič in njegova žena Nada. Pojasnil jim je temeljna načela OF in jim sugeriral, naj razmislijo, katere ljudi bi lahko povezali z OF, najprej v svojem, nato pa še v drugih oddelkih. Dr. Zoreta, predsednika matičnega odbora OF so obiskovali tudi člani partije in mu razkrivali, na katere uslužbenke posameznih oddelkov se lahko obrne, ki so pošteno in pripravljeni sodelovati z OF.

Celica Komunistične partije Slovenije na Visokem komisariatu je obstajala od poletja leta 1941. in je bila organizacijsko vezana na rajonski komite Center. Sekretar celice je bil Viktor Šuško. V oktobru 1941 so bili sprejeti v partijo Bogdan Švent, ing. Lojze Kerin, ing. Emil Kovačič in Kamilo Hilbert. V letu 1942 se je število članov povečalo. Zaradi učinkovitejšega vodenja dejavnosti so ustanovili partijski biro, ki je združeval več celic. Organizatorji odpora na omenjeni ustanovi so hoteli zgraditi tako organizacijo, ki ne bi mogla biti razbita zaradi izdajstva. Matični odbor OF je imel po štiri člane. Vsak je povezoval po štiri ali več odborov OF na oddelkih, hodil na njihove sestanke, jim prinašal navodila za delo in informacije ter poročal o njihovi dejavnosti.

Po finančnem obračunu iz fe-

bruarja leta 1942 je bilo na Visokem komisariatu 18 odborov in pododborov OF z 255 člani, ki so v istem mesecu zbrali za OF 9651,50 lire. Število odborov OF se je spreminjalo. Na hidrotehničnem odseku sta zaradi povečane števila članov iz enega nastala dva. Na oddelku za trgovino, obrt in industrijo in pri Kranjskih železnih elektrarnah pa sta se sprva samostojna odbora združila. Po dosedaj zbranih podatkih se je od leta 1941 do 1945 zvrstilo v matičnem odboru OF 27 uslužbencev, od tega 14 iz tehničnega oddelka, 20 moških in 7 žensk, 8 jih je odšlo v partizane, 16 članov pa je bilo aretiranih in odpeljanih v taborišča v Italijo in Nemčijo.

Ceta Narodne zaščite na tej ustanovi je imela okoli 100 borcev. Ustanovljena je bila februarja leta 1942. Prvi komandant je bil ing. Franjo Lesjak, komisar ing. Bogomir Kalaš, katerega je v drugi polovici leta zamenjal ing. Jože Uršič. Ko je bil junija 1942 aretiran Lesjak, je postal komandant Branko Vuga. Narodna zaščita na Visokem komisariatu je delovala približno do kapitulacije Italije, potem pa je večina zaščitnikov odšla v partizane.

Obveščevalna služba je bila nedvomno ena izmed najpomembnejših nalog članov OF, ker je delovala v samem centru okupatorjeve oblasti. Dr. Zore pravi o njej: »Kjer je dobila množična obveščevalna služba dober izvor (kjer so dobili zelo pomemben vir podatkov, op. avtorja) smo takoj prekinili in vzpostavili zveze pre-

ko specialne obveščevalne službe (zaradi hitrejšega pretoka informacij in večje varnosti obveščevalca, op. avtorja). Posebno je bilo to važno pri pridobivanju spisov onih, ki so bili predvideni za aretacijo.«

Od oktobra do konca leta 1941 je za razdeljevanje literature, za tehniko, kot so temu pravili člani OF, skrbel Bogdan Švent. Dobil jo je od Vere Hreščak. Razdeljevanje ilegalne literature OF je potekalo vse do kapitulacije Italije. To nalogo je lahko izpeljala le organizacija, v kateri so bili vključeni različni uslužbenci, od kurjačev, vratarjev, služiteljev pa do visokih uradnikov. Redno so zbirali tudi denar in material za OF.

Večina aktivistov OF omenja, da je sodelovala pri potresnih in listkovnih akcijah, pri pisanju parol po zidovih in pri manifestativnih akcijah OF v mestu. Znani so tudi primeri zbiranja orožja in streliva, vendar oboroženih akcij odpora na Visokem komisariatu ni bilo. Tako so šoferji iz kletnega bunkerja izmaknili pet ročnih bomb, tri pištole za izstreljevanje svetlečih raket in deset svetlečih raket. Vse to so z mlekarso kanto odpeljali na določeno mesto pred gostilno »pri Franki« pri Ljubljani. Šoferji so tudi prevržali partizansko pošto, npr. iz Šentvida v Ljubljano – preko žice.

V glavni stavbi, v ekonomatu je imel Herman Keber med dvema policama skrito veliko jugoslovansko zastavo z rdečo zvezdo, ki jo je sešila Vera Seliškar. Imeli so namen, da jo obesijo na upravno stavbo, ko bi imel mimohod italijanski korpus »Re«, ob odhodu na rusko fronto. Napravili so natančen načrt, da bi napeljali po strešnem žlebu vrv, ki bi jo nekdo prerezal, nakar bi se zastava sama dvignila po kolesih po električni žici z visoko napetostjo. Toda zadnji trenutek so od te akcije odstopili zaradi verjetno težkih posledic za Slovence, ki so bili tam v službi. Ob vkorakanju partizanske vojske pa je bila to prva zastava, ki je bila izobešena na zgradbi.

Ob kapitulaciji Italije so Rudolf Smerdu, Herman Keber in Stane Zaletelj odnesli italijanski arhiv in ga skrili med star arhiv uprave. Ta je po osvoboditvi prišel v roke našim oblastem.

Glavna stavba nekdanjega Visokega komisariata na današnji Prešernovi cesti, kjer je danes izvršni svet in predsedstvo SRS je bila med vojno sedež pokrajinske uprave. V njej sta bila prvi in drugi oddelek ter sedež Visokega komisarja. (Foto: Ivo Zorman)

KS Josip Prašnikar

Osnovna organizacija ZK – Člani so se sestali 11. novembra. Obravnavali so politično-varnostno oceno občine in razmere v KS. Beseda je tekla seveda tudi o izvedbi referenduma za IV. samoprispevek.

Pomoč za novoletna srečanja – Za krajevno skupnost velja, da zaradi socialne in starostne sestave prebivalstva ne more oblikovati programov, ki bi se vključevali v letne načrte posameznih SIS. Denarna pogača je vedno tanjša, zato je delovanje organov in organizacij v KS usmerjeno predvsem v zagotavljanje najnujnejših socialnih pogojev za precejšnje število starejših občanov. To je tudi vzrok, da so se odločili poslati v organizacije združenega dela dopis, s katerim so jih poprosili za finančno pomoč. Porabili jo bodo za tradicionalno srečanje starejših krajanov pred novim letom ter organizacijo prireditve za otroke. Najmlajši so seveda skromnega darila dedka Mraza še kako veseli. V KS bodo hvalažni prav za vsak denarni prispevek, pa četudi bo še tako skromen.

Prodaja knjig s popustom – Komisija za kulturo je imela svojo sejo 12. novembra. Pogovorili so se o prodaji knjig s popustom (ta akcija še vedno teče) in organizaciji kulturnega programa ob srečanju starejših krajanov.

Predsedstvo KK SZDL – Seja je bila 13. novembra; povabili so tudi poverjenika SZDL za posamezne hiše. Razpravljali so o izvedbi referenduma in raznašanju vabil. Odločili so se predvsem za osebno vročanje vabil. Priložili so mu spremni dopis predsedstva KK SZDL, ki krajane vabi k čim številčnejši udeležbi na referendumu, in izvod časopisa »Dogovori«. Poverjeniki so prevzeli tudi plakate, ki so jih nalepili po hišah in na primernih javnih mestih. Krajane so pozvali, naj 23. novembra izobesijo zastave.

Predsedstvo se je ponovno sestalo še 20. novembra. Ugotovilo je, da so vse aktivnosti v zvezi z izvedbo referenduma za IV. samoprispevek potekale po dogovoru. Sprejeli so sklep, da bo programska konferenca krajevne organizacije SZDL v četrtek, 4. decembra. Delegata poziva k čim večji udeležbi. Pregledali bodo poročila o enoletnem delovanju in sprejeli smernice za delo v prihodnjem letu. Na dnevnem redu bo seveda tudi obravnavanje rezultatov referenduma za IV. samoprispevek.

Prispevki na temo »Da bo tudi jutri življenje« – Učenci iz osnovne šole »Tone Čufar« so napisali vrsto literarnih prispevkov in narisali lične risbe, s katerimi so 23. novembra okrasili prostore, v katerih so krajani na referendumu glasovali o IV. samoprispevku.

Proslava ob Dnevu republike – Učenci osnovne šole »Tone Čufar« so za krajane in delovne ljudi pripravili proslavo s katero so počastili dan republike. Prireditve je bila 27. novembra ob 18. uri v prostorih KS.

Silva Šuc

KS Tabor

Tovariško srečanje – KO ZB in DU Tabor sta minulo sredo povabila na tovariško srečanje aktivne člane obeh organizacij. Na srečanju je bilo slišati tudi povabilo na začetek tečaja za ročno pletenje, ki ga bo organiziralo DU že v začetku meseca decembra.

Pohvala za PTT – Stanovanci Ilirske ulice so te dni z zadovoljstvom opazovali poštarje, ki so montirali na bloku v Ilirski ulici 4, 6, 8 poštni nabiralnik. Predsednica hišnega sveta te stanovanjske enote Nada Verbičeva je pohvalila PTT, ki je res izredno hitro pokazala posluš za želje krajanov in namestila poštni nabiralnik v nekaj dneh po izraženi pobudi.

60 let Doma Partizan Tabor – Dne 27. novembra je minilo 60 let odkar so Sokoli Tabora dobili svoj lastni dom. Občinski odbor je 30. decembra 1919 leta prodal Sokolu 1 travnik na Taboru, ki so ga začeli prizadevni člani društva preurejati za letno telovadišče kar z lastnimi silami. Dve leti kasneje, točneje 15. avgusta 1921 je bilo telovadišče nared. Dom sam pa so pričeli graditi 3 leta kasneje – junija 1924. Spominske kamne so Sokoli prinesli z Avale, Lovčena, Petrove gore in Nanosa. V dveh letih je bil zgrajen tudi dom – za tedanje čase impozantna in veličastna stavba. Otvoritev je bila za vse prisotne nepozabno doživetje. Telovadci so pripravili telovadno akademijo, glasbeniki pa slavnostni koncert. Prišlo je toliko gledalcev in poslušalcev, da niso mogli vsi v dvorano.

Sapramiška in še kaj – Da je bila odločitev doma upokoencev na Taboru, da s svojimi oskrbovanci pričnejo z urami pravljic za najmlajše krajane Tabora in Ledine dobra, priča dejstvo, da so morali prvo uro pravljic o zajčkovih hišici in dežniku, ki je lahko tudi balon, kar trikrat ponoviti. Enkrat za otroke VVZ Tabor iz Rozmanove, dvakrat pa za prvošolčke OŠ Ledina. Za 18. december pripravljajo novo pravljico, tokrat o Sapramiški in še o čem, kar pa je za zdaj še skrivnost. Seveda, pravijo, da bodo za male poslušalce tudi tokrat pripravili presenečenje. Otroci, ne zamudite!

Za skupne akcije – V novembru je predsednica skupščine delegatov KS v okviru političnih priprav za izvedbo referenduma za IV. ljubljanski samoprispevek sklicala na sestanek tudi predsednike hišnih svetov. Od 70 povabljenih se je sestanka udeležilo 32 predsednikov. Namen sestanka je bil, da se pogovorijo o organizaciji in delovanju civilne zaščite v svojih hišah. Dosedanji napori namreč niso obrodili sadov. Od 72 enot CZ, ki bi morale biti organizirane, jih je za zdaj le 12. Hišni sveti naj bi odigrali aktivno vlogo tudi pri izvedbi referenduma: svojim stanovalcem naj bi vročili vabila in sklicali zbor stanovalcov. Ta pobuda KK SZDL pa ni naletela na odziv, predsedniki so namreč menili, da je sklic zborov stanovalcov dvomljiv, saj imajo s tem slabe izkušnje. Glede vročanja vabil pa so menili, da je običajni način, ko stanovanci dobijo vabila v nabiralnikih že uteceni in še najbolj zanesljiv. KK SZDL je predsednikom predlagala tudi, da se HS aktivno vključijo v prizadevanja za organizacijo poverjeniške mreže po hišah. Tudi ta poteza je naletela na več ali manj gluha ušesa. V SZDL menijo, da bodo morali pri bodočem delovanju te organizacije nameniti mnogo več pozornosti skupnim dogovarjanjem in približevanju SZDL krajanom, če želimo, da bi skupne akcije naletele na večjo odmevnost in uspešnost.

Koordinacijski odbor za SLO in DS – Zaradi vrste izredno pomembnih nalog s področja SLO in DS je predsedstvo KK SZDL imenovalo poseben koordinacijski odbor za SLO in DS, katerega vodi kot predsednik France Dimc in katerega naloga je, da koordinira delo med komitejem za SLO in DS ter KK SZDL. Odbor je izoblikoval program svoje dejavnosti in ga pričel konkretno uredniševati že v pripravah za izvedbo referenduma.

TEDEN KULTURE MLADIH OBČINE LJUBLJANA CENTER

Svoboda ustvarjalnih iskanj

Mladina je letos začela z oblikovanjem Centra interesnih dejavnosti mladih pri OK ZSMS Ljubljana Center, Center bo povezoval dejavnosti na kulturnem, športnem, tehničnem in še kakšnem področju, ki jih izvajajo mladi v svojih osnovnih organizacijah, družbenih organizacijah in društvih.

Mlada generacija potrebuje idejno in vrednostno usmerja-

nje, ki ne sme biti vsiljeno od zunaj. Potrebuje ustrezno materialno podlago, potrebuje tankočutno razumevanje svojega in splošnega družbeno-ekonomskega položaja, ki je v mnogih pogledih drugačen od položaja prejšnjih generacij. Potrebuje večjo svobodo v ustvarjalnem iskanju novega in več razumevanja tudi do zmot in napak, ki nujno spremljajo vsako takšno iskanje. Namen centra je usklajevanje interesnih dejavnosti mladih v okviru občine, nudenje strokovne pomoči ter organizacijskih nasvetov za izvajanje posameznih dejavnosti.

Mladi ne ostajajo zgolj pri zamislih. To dokazuje akcija CIDM: organizacija tedna kulture mladih naše občine, ki bo od 8.-12. decembra 1986.

Glavno prizorišče Tedna kulture mladih bo dvorana krajevne skupnosti Ajdovščina, v kateri bo po slovesni

otvoritvi – v ponedeljek, 8. decembra ob 19. uri baletni večer, ki ga pripravljajo učenci Srednje glasbene in baletne šole, SKUD Srednje pedagoške šole in Studio za svobodni ples. V torek zvečer bo (verjetno v Križankah) kantavtorski večer, v katerem bodo sodelovali mladi interpretatorji. Ob spremljavi kitar in violon slišati tudi ameriški country in francoski šanson.

Tudi literarni večer, ki bo v sredo zvečer, bo v dvorani KS Ajdovščina na Kidričevi 11. Predstavili se bodo literati srednjih šol in mladi iz krajevnih skupnosti naše občine in iz pobratenih občin. V četrtek, 11. decembra se bosta v dramskem večeru predstavili dve skupini, in sicer iz Srednje šole za trgovinsko dejavnost in amaterska skupina »VIC-ART«. V petek pa bo projekcija diapozitivov o alpinističnem – ekstremnem smučanju. V okviru Tedna kulture mladih je predvidena še razstava fotografij in likovno opremljenih keramičnih posod.

Zapis velja seveda kot vabilo, da si ogledate kulturne večere mladih.

DOGOVORI

Ustanovitelj in izdajatelj je Občinska konferenca SZDL Ljubljana Center.

Glasilo je leta 1979 dobilo srebrno priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Izdajateljski svet:

Ivo Bernard (predsednik), člani: Lojze Bukovac, Lojze Cepuš, Srečko Čož, Sreten Dimitrijevič, Hilda Herzog, Liljana Kranjc, Marko Polič, Ksenija Preželj, Stane Zupancič in Darko Rajčič.

Uredniški odbor:

Niko Isajević (glavni in odgovorni urednik), Matija Čož (tehnični urednik), Jurij Popov, Srečko Čož, Miša Vidic, Alojz Tršan, Ksenija Preželj, Bojan Lubej, Marjan Ciglič in Aleša Meško.

Izhaja štirinajstredno v 15.000 izvodih. Rokopisov ne vračamo.

Uredništvo: Kardeljeva 8, p. p. 191. Tel.: 214-296, 223-509 in 223-510. Žiro račun pri SDK Ljubljana 50101-878-47644, OK SZDL Ljubljana Center.

Tisk: ČGP »Delo«, Likozarjeva 1

Glasilo prejema vse družine v občini brezplačno na domove.

Naslednja številka Dogovorov izide 23. decembra